

рекреаційну діяльність за окремими адміністративними районами. Зроблено кластерний аналіз території для обґрунтування прийняття управлінських рішень у сфері економічної безпеки.

Вплив еколого-техногенних і медико-демографічних чинників на соціально-економічну безпеку України детально проаналізовано на основі інформації в динаміці за двадцять років. Стратегічні заходи адаптації господарства і населення України до наслідків глобальних кліматичних змін вивчено на основі зарубіжного досвіду із використанням даних вітчизняних кліматологів та результатів діяльності Державного агентства екологічних інвестицій України.

Відносно новим методом дослідження економічної структури господарства України є секторальний аналіз. У даному дослідженні цей метод застосований до вивчення екологічних трансформацій господарства та описаний у четвертому розділі монографії.

«Зелені» трансформації первинного сектору економіки, тобто ресурсокористування, на практиці стосуються найбільшою мірою розвитку нового напрямку – органічного сільського господарства. Добувна промисловість, лісне та рибне господарство чекають на свою екологічну модернізацію. Вторинний сектор – обробка, промисловість та енергетика – в умовах екологічної трансформації економіки виявляється насаперед у розвитку відновлювальної енергетики. Суттєві за обсягом європейські інвестиції надходять у розвиток сонячної, вітрової, малої гідроенергетики. В Україні законодавчо впроваджений «зелений» тариф на електроенергію, отриману із цих джерел.

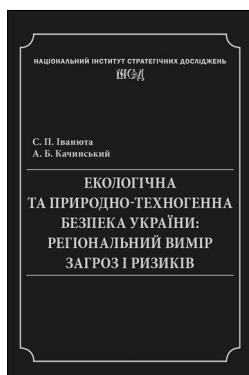
Розвиток третинного сектору – сфери послуг, банківської справи, науки, мистецтва – позитивно впливає на екологічний стан завдяки деіндустріалізації країни. Яскравими прикладами екологізації третинного сектору є «зелений» туризм, «зелений» транспорт, розробка «зелених» технологій, державні «зелені» закупівлі тощо.

П'ятий розділ роботи присвячений визначенню стратегічних пріоритетів економічної безпеки в умовах екологічних трансформацій. Детально розглянуто обґрунтування управлінських рішень у сфері економічної безпеки на засадах «зеленої» економіки, зокрема запропоновані підходи на основі кластерного аналізу та ПС-моделювання регіональних чинників безпеки. У монографії описано стратегічні пріоритети державної соціально-економічної політики в умовах екологічних трансформацій та правове й інституційне забезпечення реалізації стратегічних пріоритетів економічної безпеки в умовах екологічних трансформацій. Розроблено механізм інституційного забезпечення реалізації державної політики сталого розвитку для підвищення рівня економічної безпеки держави.

Монографія розрахована на фахівців – економістів та екологів, управлінців та всіх, хто цікавиться питаннями екологічно безпечного життя.

Екологічна та природно-техногенна безпека України: регіональний вимір загроз і ризиків : монографія / С. П. Іванюта, А. Б. Качинський. – К. : НІСД, 2012. – 308 с.

Монографія є системним узагальненням багаторічної праці співробітників Національного інституту стратегічних досліджень і колишнього Інституту проблем національної безпеки у сфері екологічної та природно-техногенної безпеки. Вона стала результатом досліджень, присвячених вирішенню актуальних проблем забезпечення екологічної безпеки держави у контексті регіонального розвитку. Автори ставили за мету якнайповніше розкрити особливості формування й характер змін основних джерел загроз екологічній безпеці регіонів

України, визначити рівень безпеки їх основних об'єктів захисту, оцінити загрози та ризики екологічній і природно-техногенній безпеці регіонів.

Актуальність даного дослідження визначається проблемами розроблення наукового обґрунтування для ефективної регіональної екологічної політики у сфері захисту особи, господарських об'єктів і довкілля від загроз природного й техногенного походження в умовах України. Проголошений нашою державою курс на європейську інтеграцію передбачає адаптацію вітчизняного природоохоронного законодавства та запровадження сучасних підходів до забезпечення екологічної безпеки відповідно до принципів Європейського Союзу.

Нагальні завдання сучасного порядку денного у сфері регіональної екологічної політики вимагають наукового обґрунтування комплексного аналізу природних і техногенних загроз, дослідження проблем безпеки регіонів для належного захисту особи, господарських об'єктів і навколишнього середовища. Необхідно оцінити економічний ризик природних і техногенних катастроф на регіональному рівні для розроблення ефективних запобіжних заходів, що сприятимуть забезпеченню гарантованого рівня екологічної безпеки людини, суспільства й держави та їх збалансованого розвитку. Дослідженню цих та інших аспектів екологічної та природно-техногенної безпеки регіонів України присвячена дана монографія.

Попри те, що питанням забезпечення екологічної безпеки регіонів України присвячено чимало досліджень, наукові праці здебільшого зосереджуються або на окремих аспектах системи забезпечення екологічної безпеки, або акцентують увагу на суто теоретичних чи практичних проблемах регіонального характеру. Натомість у монографії досліджено проблеми забезпечення екологічної безпеки регіонів як системне явище, здійснено комплексний аналіз її найважливіших складників – природно-техногенних загроз і ризиків їх реалізації для формування обґрунтованих та ефективних засобів попередження й мінімізації негативних наслідків природних і техногенних катастроф і лих в Україні.

Авторами дослідження розроблено наукове обґрунтування системи забезпечення екологічної безпеки регіонів нашої держави на основі комплексного аналізу її складників. Об'єктом дослідження є екологічна безпека регіонів, а предметом дослідження – методологія оцінки природно-техногенних загроз і ризиків їх реалізації у системі екологічної безпеки. Як основні методи дослідження використані методологічні засоби математичного аналізу, системний підхід, методи моделювання, статистичні методи.

При підготовці монографії використовувалися матеріали Міністерства надзвичайних ситуацій України, Міністерства екології та природних ресурсів України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Міністерства енергетики та вугільної промисловості України, Міністерства інфраструктури України, Державної служби статистики України, Державного агентства водних ресурсів України, Програми розвитку ООН в Україні, Представництва Європейського Союзу в Україні.

Монографія «Екологічна та природно-техногенна безпека України: регіональний вимір загроз і ризиків» складається з 5 розділів.

У першому розділі проаналізовано основні джерела загроз екологічній і природно-техногенній безпеці держави у природному, техногенному та соціальному середовищах. Оцінюються сучасні тенденції використання та забруднення атмосферного повітря, водних і земельних ресурсів, а також охарактеризовано стихійні лиха, що найчастіше трапляються на території України. Крім того, детально досліджено джерела загроз промисловій безпеці, динаміка накопичення відходів, а також

тенденції використання природних ресурсів для потреб економіки. Також проаналізовано характер змін стану здоров'я та смертності населення, пов'язані з погіршенням стану довкілля України.

У другому розділі розглянуто методологічний підхід до оцінки рівня безпеки основних об'єктів захисту регіонів України. При цьому як складники системи безпеки досліджено особу, господарські об'єкти й довкілля. Для визначення рівнів безпеки регіонів застосовано теорію надійності, відповідно до якої надзвичайні ситуації різного походження розглядаються як відмови елементів системи, що призводять до порушення їхньої стійкості. При цьому безпека регіону аналізується для складників системи з використанням функції, що визначається пуасонівським потоком відмов. Згідно з розглянутим методологічним підходом у розділі досліджено й визначено функції безпеки всіх регіонів нашої держави для основних об'єктів захисту.

У третьому розділі оцінено вплив актуальних природно-техногенних загроз на безпеку експлуатації об'єктів критичної транспортної інфраструктури (ОКТИ), зокрема магістральних електромереж і газопроводів, залізниць, міжнародних транспортних коридорів та мостів. Враховуючи масштаби регіональної активізації небезпечних екзогенних геологічних процесів (підтоплення, просядкові, зсувні та карстові процеси) протягом останніх років на території України, у розділі проаналізовано їх вплив на безпеку функціонування ОКТИ з використанням технологій геоінформаційних систем. На цій основі дана кількісна оцінка загроз підтоплення, карсту, зсувів для безпеки вказаних ОКТИ, за результатами якої проведено ранжирування адміністративних областей України.

У четвертому розділі проаналізовано основні тенденції та характер змін природних і техногенних надзвичайних ситуацій в Україні протягом останніх 11 років. На цій основі дана оцінка актуальних природних і техногенних загроз регіональній безпеці адміністративних областей України. Також розглянуто динаміку змінювання обсягів недоотримання валового регіонального продукту внаслідок втрат від надзвичайних ситуацій природного й техногенного походження.

Методологію оцінки економічного ризику природних і техногенних катастроф на регіональному рівні розглянуто у п'ятому розділі монографії. Дана методологія базується на визначенні ймовірності економічних збитків від природних і техногенних надзвичайних ситуацій (НС) за статистичним методом, що передбачає наявність даних про реалізацію природних і техногенних НС протягом певного періоду часу. Також досліджено динаміку змінювання економічного ризику природних і техногенних НС в адміністративних областях України протягом 2000–2010 рр. Дано оцінку ризику життя і здоров'ю людини, а також ризику матеріальних збитків від НС різного походження, досліджено динаміку їх змінювання для регіонів України.

Запропонована в монографії методологія аналізу природно-техногенних загроз регіональній безпеці забезпечує можливість здійснювати порівняльну оцінку стану екологічної безпеки адміністративних областей України, науково обґрунтовувати прийнятний рівень ризику для кожної з них, більш ефективно розподіляти наявні кошти для попередження негативних наслідків реалізації загроз між регіонами.

Вжиття перерахованих заходів дозволить більш обґрунтовано визначати довгострокові та поточні пріоритети збалансованого розвитку на загальнодержавному й регіональному рівнях, а також урахувати їх під час розроблення відповідних проектів регіональних програм екологічного, економічного та соціального розвитку.

Отримані в даній роботі результати також можуть використовуватися для розроблення нормативно-правових актів, що приймаються задля зниження ризиків надзвичайних ситуацій різного походження, можливих на території України.